

Latviešu un čehu politiskā diskursa pragmatiskais konteksts

The pragmatic context of Latvian and Czech political discourse

Nadežda Kopoloveca

Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte

Rusistikas un slāvistikas nodaļa

Visvalža iela 4a-215a, Rīga, LV-1050

E-pasts: nadezda.kopoloveca@lu.lv

Rakstā aplūkoti ar politiskā diskursa analīzi saistīti jautājumi. Izmantojot runu stenogrammu tekstus, analizēts pazīstamu Latvijas un Čehijas politiķu runu pragmatiskais konteksts. Nozīmīgākie šāda konteksta elementi ir adresāta, vietas, laika, notikuma un parādības faktori. Lai iedarbotos uz runas adresātu un sasniegtu izvirzīto mērķi, politiķi dažādi apelē pie nācijas apziņā pazīstamiem vārdiem, notikumiem, parādībām, kas ļauj efektīvi ietekmēt auditoriju. Šo paņēmieni vidū ir informācijas aktualizēšana, izdevīgu faktu atlase, adresāta nominēšana, orientēšana laikā un telpā, apelēšana pie visiem zināmiem personvārdiem, notikumiem un parādībām. Stenogrammu analīzes gaitā noteikti biežāk izmantotie katram izvēlētajam politiķim raksturīgie faktori un paņēmieni.

Atslēgvārdi: politiskais diskurss; pragmatiskais konteksts; adresāts; intersubjektivitāte; intereventualitāte; intertekstualitāte.

Politiskā diskursa pētījumos, kas veikti pragmatiskā konteksta aspektā, šobrīd jau ir nostiprinājusies noteikta valodnieciskās izpētes tradīcija. Vispirms minams Tēns van Deiks (*Teun van Dijk*), kura darbos *konteksts* ir viens no centrālajiem terminiem. Van Deiks (1977) runā par visaptverošu dinamiska komunikatīvā ziņojuma konteksta jēdzienu, ar to saprotot arī plašu sociālpsiholoģisku kontekstu (sociālo un kultūras vērtību sistēma, normas, stratēģija utt.). Izteikuma pragmatisko interpretāciju, kas diskursa analīzes jomā ir galvenā izpētes vienība (Bakhtin 1981), kā arī runas akta iederīgumu un pieņemamību nosaka pragmatiskais konteksts. Tādēļ rodas jautājums – kādi komunikatīvās situācijas elementi jāuzskata par komunikatīvajam kontekstam relevantiem, kas tieši palīdz noteikt konkrētā runas akta iederīgumu. Tā kā šajā rakstā aplūkoti politiski teksti, tad vispirms nepieciešams noteikt elementus, kas attiecas konkrēti uz politiskās komunikācijas situāciju.

Politiskie teksti ir paredzēti plašai auditorijai, politiķim ar savu runu jāaptver pēc iespējas plašāks klausītāju loks, tāpēc jāizvēlas tādi valodas līdzekļi, kas viņam palīdzēs iedarboties uz noteiktu auditoriju un pēc iespējas ātrāk un efektīvāk sasniegt mērķi, kurš politiskajā diskursā vienmēr ir raksturojams kā cīņa par varu. Apelēšana pie iespējami plašākas auditorijas nozīmē, ka nepieciešams ņemt vērā ne vien ierobežotu runas teikšanas kontekstu, bet arī daudz plašāku kontekstu, kurā politiķi vairāk vai mazāk sekmīgi akumulē iepriekš zināmu informāciju par konkrētajai nācijai relevantajām situācijām vai notikumiem.

Tādējādi pragmatisko kontekstu iespējams aprakstīt kā komunikatīvās situācijas faktoru, kas nepastarpināti vai pastarpināti ietekmē valodiskās saziņas parametrus, kopumu, kas ietver konkrētā ziņojuma valodiskās sastāvdaļas struktūras un saturu, t. i., valodisko izteicienu, raksturojumu. Nozīmīgākie pragmatiskā konteksta faktori ir adresāts, vieta, laiks, notikums un parādība.

Protams, politiķim nav iespējams vienlaikus apelēt pie visa informācijas apjoma, kas glabājas nācijās atmiņā, savukārt viņa adresāts nevar atmiņā glabāt visu šo apjomu, tādēļ politiķi izmanto nozīmīguma piešķiršanas (*relevance assignment*) paņēmieni – t. i., viņi savā ziņojumā aktualizē to informāciju, kas, viņuprāt, iedarbosies uz noteiktām auditorijas jūtām un palīdzēs sasniegt vēlamo mērķi (Dijk 1980). Tas ir uzskatāms par t. s. parādības faktoru, kas ir atsauce uz kādu gadījumu, kas saziņā ir saprotama abām runas akta pusēm. Lai to panāktu, runātāji bieži izmanto dažādus stilistiskos un retoriskos līdzekļus, kas ļauj pastiprināt sacītā nozīmi.

Runājot par nozīmes piešķiršanas paņēmieni, jāpiemin arī politiķu iecienītais līdzeklis, ko Amerikas retorikas tradīcijā dēvē par *agenda setting* vai *agenda cutting* (burtiski – programmas veidošana, retorikā – runātājam izdevīgu faktu atlase; nevis realitātes atainošana plašsaziņas līdzekļos, bet gan tās filtrēšana un vienu un to pašu realitātes faktu akcentēšana, liekot adresātam domāt, ka šie fakti ir nozīmīgāki par pārējiem) (McCombs, Shaw 1972).

Ilustrācijai minēsim vienu šādu piemēru no čehu politiskā diskursa. Parasti Čehijas plašsaziņas līdzekļos tiek izmantots pārspīlēti „samtainš” Čehoslovākijas revolūcijas raksturojums. Čehi, lai parādītu un uzsvertu to, cik miermīlīga nācija viņi ir, lepojas ar valsts sadalīšanu bez asinsizliešanas. Tomēr ir precedenti, kad bijušais republikas prezidents Vāclavs Klauss (*Václav Klaus*), lai manipulētu un iebiedētu adresātu, ir izmantojis 1989. gada novembra un decembra notikumus revolūcijas kontekstā, kas emocionalitātes ziņā līdzinās franču revolūcijai vai 1917. gada revolūcijai Krievijā:

(1)¹ *Čehijas prezidents Vāclavs Klauss ceturtdien savā tradicionāli asajā antieuropeiskajā stilā sarunājās ar CNN pazīstamo raidījuma vadītāju Ričardu Kvestu. Galu galā viņš pat izteicās, ka pašreizējā situācija Eiropā viņam atgādina 1989. gadu Čehoslovākijā tieši pirms tam, kad revolūcijas vilnis aizskaloja „vecos laikus”. „Es uzskatu, ka Eiropa ir pieļāvusi traģisku kļūdu, metoties kopīgā monetārajā politikā,” Klaus sacīja intervijā CNN.*²

¹ Visu izteikumu piemēru no čehu politiskā diskursa tulkojumus latviešu valodā sagatavojuši šī raksta autore.

² Izteikuma oriģināls čehu valodā: *Tradičně ostře protievropsky vystoupil český prezident Václav Klaus ve čtvrtém rozhovoru se slavným moderátorem Richardem Questem pro CNN. Naznačil dokonce, že současná situace v Evropě mu připomíná období v Československu v roce 1989, tedy krátce před tím, než „staré pořádky” smetla revoluční vlna. „Myslím, že Evropa udělala tragickou chybu, když skočila do společné monetární politiky,” řekl Klaus v rozhovoru pro CNN. Pieejams: http://www.lidovky.cz/evropa-udelala-tragickou-chybu-rekl-klaus-v-cnn-fra-/zpravy-domov.aspx?c=A120504_174030_ln_domov_hm [skatīts 29.10.2017.]*

Tādējādi V. Klauss iedzīvotājiem liek saprast, ka Eiropas Savienība Čehijas Republikai vairs nav vajadzīga un ir pat bīstama, tādēļ tiek izmantota kognitīvā metafora PĀRMAIŅAS IR STIHIJA, kas palīdz radīt iespaidu par to, cik bezspēcīgs ir cilvēks procesa priekšā un ka tam pretoties nav iespējams, kā arī par to, ka nav nepieciešams pieņemt konkrēto lēmumu – iestāties eiro zonā.

Šajā izteikumā tiek pieminēti arī „vecie (labie) laiki”, ko iznīcinājusi revolūcija. Līdzīgas alūzijas attiecībā uz pagātnes skatījumu pozitīvā gaismā tiek sauktas par *nostalgijas retoriku* (Boym 2001; Lassan 2010). Nostalgija politiskajā diskursā ir saistīta ar pagātnes idealizēšanu, ideālo valdnieku tēlu veidošanu, mēģinājumiem (imagināriem un virtuāliem) atjaunot iepriekšējo kārtību. Tas var izpausties, piem., piedāvājot patēriņa preces ar novecojušu simboliku (piem., padomju kvalitātes zīme uz produktiem Krievijā un Baltkrievijā) vai ar nosaukumiem rakstībā, kas lietota pirms ortogrāfijas reformas (piem., *Emihla Gustava Šokolahde*, lai gan latviešu literārajā valodā būtu rakstāms *Emīla Gustava Šokolāde*), preču zīmes ar nosaukumiem, kuros ietvertas alūzijas par „vecajiem laikiem” (piem., „Ulmaņlaika kvass”, čehu tradicionālais biežpiena deserts „Termix”, kas atguvis „jaunu” noformējumu, kāds izmantots 20. gs. 60. gados). Politiskajā diskursā nostalgijas retorika vispirms ir diskusijas par tēmu, kādam jābūt ideālajam valdniekam (obligāti tiek norādīts „latviešu” vai „čehu”, vai citas nacionalitātes marķējums, lai izceltu īsta tautas valdnieka kultūras specifiku un raksturīgās nacionālās iezīmes), nosaucot obligātās rakstura īpašības, kas viņu padara par īstu tautas pārstāvi, vai salīdzinot mūsdienu politiķus ar „ideālajiem” pagātnes politiķiem (Latvijā – ar Kārli Ulmani vai Vairu Vīķi-Freibergu, Čehijā – ar Kārli IV (*Karel IV*), Tomāšu Gariku Masariku (*Tomáš Garrigue Masaryk*), Vāclavu Havelu (*Václav Havel*)). Politīķim un viņa tautai obligāti vajadzīgi vairāki kopīgi parametri, proti, jābūt kopīgām nozīmju un vērtību sistēmām, kopīgam pamatam ētisko normu noteikšanai, tam visam iekļaujoties kopīgas nacionālās pasaules ainā.

Latvijas politiskajam diskursam raksturīgi pagātnes traģiskas uztveršanas paņēmieni, kas saistīti ar refleksiju par Latvijas vēsturisko pieredzi – padomju varas okupācijas laiku, kā arī pārdzīvojumiem attiecībā uz Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) politisko tiesību mantinieces Krievijas Federācijas uzvedību. Kontekstā, kurā tiek aprakstīts padomju varas periods Latvijas teritorijā, tiek izmantoti šādi motīvi: pretošanās uz barikādēm, dzīvības apdraudējums un represiju draudi, centieni iegūt neatkarību, oficiālās varas un sacelšanās dalībnieku pretošanās, tautas nepakļaušanās negodīgai varai, okupācijas neatzīšanas politika, okupantu varas likvidēšana, Latvijas neatkarības atjaunošana, sveša vara.

Šajā rakstā izmantotais tekstu korpuss veidots no runām un intervijām, kuras pazīstami Latvijas (Laimdota Straujuma, Ivars Godmanis un Valdis Dombrovskis) un Čehijas (Miroslava Ņemcova (*Miroslava Němcová*), Karels Švarcenbergs (*Karel Schwarzenberg*) un Bohuslavs Sobotka (*Bohuslav Sobotka*)) mūsdienu politiķi sniedza savas aktīvās politiskās darbības laikā un kuras bijušas ievietotas politiķu oficiālajās vietnēs vai stenogrammu veidā abu valstu parlamentu vietnēs. Šo tekstu atlases laika posms – no 2007. gada 20. decembra līdz 2016. gada 30. jūnijam (pirmā un pēdējā analizētā stenogramma).

Pētījumam izvēlētie politiķi ne vien pārstāv noteiktu savas valsts diskursa nogriezni, bet arī korelē pāros – divas sievietes politiķes (L. Straujuma un

M. Ņemcova), divi pieredzējuši politiķi (I. Godmanis un K. Švarcenbergs) un divi jauni, aktīvi politiķi (V. Dombrovskis un B. Sobotka), kas sniedz iespēju politiķu tēlus savstarpēji salīdzināt un izdarīt secinājumus par viņu runu pragmatiskā konteksta līdzīgajām un atšķirīgajām īpatnībām.

Viens no vissvarīgākajiem aspektiem politiskās runas radīšanā ir auditorijas apzināšanās un teksta pasniegšanas veids. Adresāta faktors politiskajā diskursā ir ārkārtīgi svarīgs, jo politiskā vara zināmā mērā tiek īstenota ar tādu valodas līdzekļu palīdzību, kas ļauj politiķim iekļūt adresāta personīgajā telpā, izmantojot gan vienkāršus paņēmienus (biežs vietniekvārda „mēs” lietojums „es” vietā, valodas izvēle daudzvalodu vidē), gan sarežģītākus manipulēšanas līdzekļus (vārdu spēles u. c.). Jebkura politiķa runa vienmēr ir vērsta uz skaidri definētu adresātu, kuram piemīt noteiktas fona zināšanas un ir atbilstošās valodas vidē veidojusies un noteikta kultūrpasaules aina. Tādēļ prasmīgs politiķis izmanto tādus simbolus, atslēgvārdus un valstiskās vērtības, kas sasaucas ar sabiedrības apziņu. Ļoti nozīmīga loma ir nacionālajai valodai, jo tā ir viena no etnisko grupu pašidentifikācijas pamata pazīmēm. Īpaši tas raksturīgs t. s. „mazajām tautām”, kuru vidū ir arī latvieši un čehi.

Lai precīzāk aprakstītu to, kā politiķu runās tiek realizēts pragmatiskais konteksts, apskatīsim katru politiķi atsevišķi.

Laimdota Straujuma amatā stājās 2014. gada 22. janvārī pēc V. Dombrovskas demisijas saistībā ar Zolitūdes traģēdiju (2015. gada 21. novembrī). V. Dombrovskis bija ilggadējs (no 2009. gada 12. martam līdz 2014. gada 22. janvārim) un veiksmīgs ministru prezidents, kurš izpelnījās līdera godu un spējis izvest Latviju no krīzes. Balotēšanās amatam pēc tāda priekšgājēja agrāk plašai sabiedrībai nezināmajai L. Straujumai uzlika ļoti lielu atbildības slogu. Saistībā ar to viņa nemīlīgi runā par savas valdības pēctecību, par iesāktā turpināšanu.

L. Straujuma nekad nenosauca savu amatu, parasti viņu piesaka Saeimas priekšsēdētājs. Uzstāšanās laikā viņa var sevi dēvēt par „valdības vadītāju”, bet dara to netieši, parasti izmantojot vārdu savienojumu „manis vadītā valdība”.

Attiecībā uz pozicionēšanos laikā un telpā viss ir atkarīgs no runas iemesla – kandidāta vai budžeta runas parasti notiek precīzi saplānotās Saeimas sēdēs, tāpēc bieži vien konkrēts runas iemesls netiek komentēts. Bet jāņem vērā, ka jebkura politiska runa nenotiek vakuumā un tajā būs atsaucies uz vienu vai otru nozīmīgu notikumu. Šādi pieminējumi L. Straujumas runās ir amatā stāšanās brīdī aktuālā Zolitūdes traģēdija; plānotā Latvijas prezidentūra Eiropas Padomē, uzsverot, ka Rīga 2014. gadā ir bijusi Eiropas Savienības kultūras galvaspilsēta; paziņojums par jaunā Ministru kabineta (ar L. Straujumu priekšgalā) darbu un paveicamajiem uzdevumiem – no Latvijas prezidentūras Eiropas Padomē līdz valsts simtgadei (tas nenotika, jo pati L. Straujuma demisionēja); Latvijas valsts 98. gadadiena; ir pieminēts arī 2015. gada terorakts Francijā, kas notika dienā, kad viņa uzstājās ar runu Latvijas prezidentūras noslēgumā Eiropas Padomē.

L. Straujuma tikpat kā neko un nevienu necitē, viens vienīgs gadījums – latviešu tautasdziesmas pieminēšana, kad viņu atkārtoti ievēl par premjerministri. Parasti gluži vienkārši tiek pieminēti latviešu politiķu vārdi (V. Dombrovskis, R. Kozlovskis), daži precedenti notikumi (Zolitūdes traģēdija, latviešu izsūtīšana uz Sibīriju, Latvijas prezidentūra Eiropas Padomē utt.), pasaulē pazīstami cilvēki

(Stīvs Džobss) vai reālījas (Silīcija ieleja), kaut kas, ar ko Latvija ir slavēna (remantadīns, mildronāts).

Ir arī divi gadījumi, kad L. Straujuma piemin ēkas nosaukumu, kurā norisinās konkrētais notikums – tā ir Gaismas pils un Nacionālā opera (apsveikuma runa par godu Latvijas prezidentūrai Eiropas Padomē).

Čehu politike **Miroslava Ņemcova** tika izraudzīta ar vienu mērķi – parādīt vismaz vienas čehu politikā esošas sievietes tēlu, jo materiāla atlases laikā tika konstatēta kāda Čehijas politikas īpatnība – valsts pārvaldē vadošos amatos ir ļoti maz sievietes. Gan Latvijā, gan Čehijā iepriekš ir veikti pētījumi par sievietes lomu politikā: tas ir 2015. gadā Latvijā veiktais pētījums „Dzimumu līdztiesības politika Latvijā”³, kurā iekļauta arī sadaļa par sievietes līdzdalību politikā, un 2013. gadā Čehijā veiktais pētījums „Sieviešu politiskā angažētība Čehijas Republikā” (*Politická angažovanost žen v České republice*)⁴. Latviešu pētījuma autori min gan Latvijas politiskās vides pozitīvo pusi: sievietes valsts vadībā ieņēmušas augstākos amatus – prezidente, ministru prezidente, Saeimas priekšsēdētāja, gan negatīvo pusi: tikai piektā daļa (20%) Saeimas deputātu ir sievietes. Latvijas rādītājs gan nav sliktāks ES, drīzāk atspoguļo vidējo līmeni. Citāda situācija ir Čehijas politikā – augstākais amats valsts pārvaldē, ko līdz šim brīdim izdevies ieņemt sievietei, ir ministra amats. Maksimālais ministru sievietes skaits starp visām Čehijas mūsdienu valdībām ir bijis piecas sievietes vienā valdībā (citās valdībās sievietes skaits ir bijis no vienas līdz četrām), savukārt divās valdībās sievietes nav bijis vispār, četrās valdībās ministra amatu nav ieņēmusi neviena sieviete. Atsevišķos gadījumos, veidojot valdību, tajā sākotnēji nav bijušas sievietes, bet tās ienākušas vēlāk. Sievietes īpatsvars Čehijas politikā ir 6,7% (trīs reizes mazāks nekā Latvijas politikā), kas Čehiju šajā ziņā ierindo vienā no pēdējām vietām starp ES valstīm. Šī situācija, bez šaubām, atspoguļojas arī Čehijas politiskajā diskursā – tajā gandrīz nav neviena līderes tēla.

M. Ņemcova Čehijas politiskajā dzīvē aktīvi piedalās kopš 1993. gada un tādēļ jūtas tur ļoti pārliecināta un savā vietā – tas vienmēr redzams viņas runās, pat tajos gadījumos, kad viņu jau pieteikuši citi oratori. To viņa dara, izmantojot pašnomināciju, kas veidota kā konstrukcija „es kā... (priekšsēdētāja, kandidāte, pirmā persona, partijas līdere utt.)”.

Runas adresāts arī vienmēr ir maksimāli konkretizēts – M. Ņemcova savas auditorijas dalībnieku nominācijai vienmēr izmanto gan sievietes, gan vīriešu dzimtes formu, vēršas ne tikai pie deputātiem vai sanāksmes dalībniekiem, bet arī pie visiem Čehijas pilsoņiem. Tajos gadījumos, kad uzstāšanās norisinās kādā pilsētā, M. Ņemcova atsevišķi sveic arī šīs pilsētas iedzīvotājus. Ja runa ir par godu kāda notikuma gadadienai, tad tiek pieminēti arī šī notikuma dalībnieki. Minētāis norāda uz to, ka viņa prot korekti un precīzi izmantot retorikas paņēmienus, kā arī veiksmīgi komunicēt ar jebkuru auditoriju.

M. Ņemcovas runai ir raksturīgs ļoti plašs konteksts, ko nosaka viņa pati. Tas tiek sasniegts, vēršoties pie kāda pagājušo gadu politiskā līdera un izmantojot

³ Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/510008/IPOL_IDA\(2015\)510008_LV.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/510008/IPOL_IDA(2015)510008_LV.pdf) [skatīts 29.10.2017.]

⁴ Pieejams: http://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/politicka-angazovanost-zen-v-ceske-republice_forum_1.pdf [skatīts 29.10.2017.]

to fona informāciju, kas vislabāk kalpo politiķa mērķiem. Iemīļots M. Ņemcovas laika periods ir čehu valstiskuma veidošanās 20. gs. pirmajās divās desmitgadēs un salīdzināšana ar mūsdienu Čehiju. Tāpat var tikt izvēlēts kāds laika posms visā Čehijas neatkarības laikā kopš 1918. gada līdz mūsdienām. Vēršanās pie senāka laika posma vērojama runā par Deputātu palātas atlaišanu, kā arī runā, kas veltīta Prāgas sacelšanās 68. gadadienai un Otrā pasaules kara beigām.

Viens no visbiežāk pieminētajiem laika posmiem, kas izmantots divu laikmetu salīdzināšanai, ir ekonomiskās krīzes laiks 20. gs. 30. gados. Vērtības, kas tiek pieminētas dažādos citātos, var reducēt līdz pamata kompleksam – neatkarība, brīvība, kristietība, kustība uz priekšu, vienkāršo ļaužu loma un kā centrālā starp tām – demokrātija. Vairākas reizes M. Ņemcova pozitīvi vērtē tos politiķus, kas nebaidās nostāties pret vairākumu un aizstāvēt savu viedokli. Šīs īpašības viņa uzskata par līderiskām un piemītošām arī viņai pašai.

Tikpat bieži tiek pieminēta 1938. gada Mīnhenes vienošanās kā svarīgs precedents Čehoslovākijas vēsturē, kad valdība neko nedarīja un valsts likteni izšķīra citu valstu politiķi. Laika posms no 1945. līdz 1989. gadam, nošķirot 1968. gada notikumus, kā komunistiskās okupācijas laiks – politiskā, ekonomiskā un garīgā pagrimuma laiks Čehoslovākijai. 1989. gads ir nozīmīgs kā valstiskuma atjaunošanas laiks, un vienmēr tiek uzsvēta Vāclava Havela loma šajā procesā. Turpmāko Čehoslovākijas sadalīšanos M. Ņemcova savās runās parasti izvairās skart vai arī runā par to, ka čehi un slovāki izšķīrušies mierīgi un palikuši draugi, un pat citē Mihalu Kovaču (*Michal Kováč*) kā pierādījumu tam, ka starp divām nācijām nav valodas barjeras, lai gan katra runā savā valodā.

Pastāvīga konkrētu vārdu uzskaitīšana saistībā ar tiem vai citiem notikumiem ļauj M. Ņemcovai uzsvērt atsevišķas personības lomu politiskajā un vēsturiskajā procesā, tā ir viena no līdera izcelšanas pazīmēm viņas diskursā.

Runājot par orientāciju laikā un telpā, M. Ņemcova bieži uzskata par nepieciešamu kaut ko pateikt par pilsētu, kurā viņa ieradiesies, vai telpu, kurā viņa uzstājas. No vienas puses, tas padara runu individualizētāku, bet, no otras puses, ļauj viņai vēlreiz parādīt savu erudīciju. Laiks tiek marķēts, izmantojot dažādas vietas un notikumus, kā arī valstu nominācijas vai pieminot dinastiju uzvārdus. Nereti uzstāšanās netiek atsevišķi marķēta, to var raksturot kā „šodienas svinīgo tikšanos”, īpaši tad, ja uzstāšanās nav piesaistīta kādam konkrētam notikumam (piem., uzstāšanās partijas KDU-ČSL kongresā⁵).

Ivara Godmaņa runās parādās dažādu viņa biogrāfijas faktu atspoguļojums – izglītība fizikas un matemātikas jomā, pasniedzēja pieredze Latvijas Valsts universitātē, cīņa par Latvijas neatkarības atjaunošanu Tautas frontes rindās, Krājbankas vadīšana, dalība partijā „Latvijas ceļš”, pieredze finanšu (1998–1999) un iekšlietu ministra (2006–2007) amatā, divkārtēja atrašanās Latvijas premjerministra amatā (no 1990. g. 7. maija līdz 1993. g. 3. augustam; 2007. g. 20. decembra līdz 2009. g. 12. martam), kā arī starptautiskā pieredze ekonomikas un politikas jautājumos.

⁵ Partijas KDU-ČSL pilns nosaukums čehiski – *Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová*. Partijas nosaukums latviski skanētu: Kristīgā un demokrātiskā ūnija – Čehoslovākijas tautas partija.

I. Godmanis vienmēr ļoti aktīvi pauž savu pozīciju, definē savu stāvokli konkrētā brīdī: „Es kā prezidenta uzaicināts kandidāts; es kā divreiz ievēlēts premjerministrs; es kā cilvēks, kas vada valsti pašā grūtākajā laikā; puča dalībnieks, politiķis, patriots, latvietis utt.” Sastopams arī latviešu politiskajam diskursam neraksturīgs izteikums „jūsu padevīgais kalps” un pat sava uzvārda pieminēšana trešajā personā tādās konstrukcijās kā „atkal Godmanis biedēs”. Jāteic, ka I. Godmanis piemin ne tikai savus oficiālos amatus, kuros viņš ievēlēts, bet pozicionē sevi arī no nacionalitātes, personisko nostādņu un pārliecību skatpunkta, kas raksturo viņu kā spēcīgu personību un par sevi pārliecinātu līderi. Vēršanās pie auditorijas ir divējāda – ja tā ir uzstāšanās Saeimā, tad adresāts parasti ir Saeimas priekšsēdētājs, prezidijs, deputāti un visi klātesošie, Jaungada uzrunās – visa Latvijas tauta (*Latvijas laudis*).

I. Godmanis dod priekšroku laiku skatīt kā nebeidzamu kontinuumu, kur pagātne cieši saistīta ar tagadni un ietekmē nākotni. Konkrēta mērķa sasniegšanai politiķis izmanto vairākus paņēmienus – tā var būt precedentu tekstu (sakāmvārdu un parunu) citēšana, valstij un sabiedrībai nozīmīgu laika posmu un datumu (1918., 1990., 1998., 2004. u. c. gads), personību, kas tā vai citādi saistītas ar notikumiem pasaulē vai Latvijā, pieminēšana (Lehs Valensa, Vaira Vīķe-Freiberga, Aigars Kalvītis).

Pagātne vienmēr tiek vērtēta negatīvi, tas ir pats grūtākais laiks, ko piedzīvojuši valsts; salīdzinājumā ar to, kas bijis pagātnē, tagadnē viss nemaz nav tik slikti. Pagātnes kļūdas, pieņemtie pareizie vai nepareizie lēmumi ietekmē visas valsts un tās sabiedrības attīstību, tāpēc no pagātnes nemitīgi ir jāmacās. Gandrīz katrā I. Godmaņa runā apelēts pie kādiem paša politiķa biogrāfijas pagātnes faktiem, pie notikumiem, kas iedzīvotājiem bijuši nozīmīgi. Šis informācijas daudzums parasti kļūst par runas ievadu, un tas var būt pat trešā daļa vai puse no visas runas. Galvenais, kas Latvijas iedzīvotājiem ir jāsaprot no šīs informācijas, – ir jāņem vērā pagātnes kļūdas un jāmacās ekonomēt.

Tā kā I. Godmanim ir liela politiskā pieredze, tas ļauj viņam runāt par daudziem notikumiem pirmajā personā, jo viņš tajos ir piedalījies pats. Kā lūzuma punktus Latvijas valsts attīstībā viņš min valstiskuma veidošanos 20. gs. 90. gados, PSRS sabrukumu 1991. gadā, krīzi Krievijā 1998. gadā, iestāšanos ES un NATO 2004. gadā.

Jebkuras neatkarīgas valsts attīstība, pēc I. Godmaņa domām, vispirmām kārtām raksturojama ar cikliskumu. No šā skatpunkta raugoties, pagātnes, tagadnes un nākotnes korelācija arī ir ļoti svarīga, jo jebkuru laika posmu var vērtēt kā pirmskrīzes, krīzes vai pēckrīzes posmu. I. Godmanis vairākkārt norāda uz to, ka viņš jau otro reizi vada valsti tai visgrūtākajā laikā (agrāk tas bija PSRS sabrukums un pāreja uz jaunu ekonomikas formu, tagad tās ir t. s. „trekno gadu” beigas un pāreja uz globālās krīzes laikmetu) un ir gatavs atbildīgi veikt šo darbu. Līdzās parunām divas reizes citētas rindiņas no valsts himnas („Dievs, svētī Latviju!”), tomēr I. Godmanis vispirms izvēlas citēt autoritātes politikā vai ekonomikā, jo viņš pats pēc izglītības ir fiziķis – eksakto zinātņu pārstāvis – un tādēļ vēlas apstiprināt savus vārdus ar faktiem un skaitļiem. Šādas citējamās autoritātes ir dažādu kapitālisma ekonomikā veltītu darbu autori, „100 valdības dienu” koncepts, ko Amerikas prezidentu darbības vērtējumam pirmo reizi piedāvāja F. D. Rūzvelts.

Jēdzienu „100 dienas” I. Godmanis izmanto aktīvi, viņš atzīmē simts dienu robežu savās runās, īpaši tajās, kas saistītas ar krīzes novēršanu valstī. Jāpiemin arī politika tendence citēt pašam sevi kā vēl viens veids, lai pievērstos pagātnei (*gadu atpakaļ es brīdināju*).

Karelam Švarcenbergam, tāpat kā Ivaram Godmanim Latvijas politikā, ir ievērojama loma Čehijas politikā jau kopš komunistiskā režīma krišanas Čehijā, kad viņš 1989. gadā kļuva par Čehoslovākijas prezidenta Vāclava Havela kancleru. Tomēr vēlāk, no 1992. līdz 2002. gadam, viņa politiskajā karjerā ir pārrāvums, pēc kura politikā K. Švarcenbergs atgriežas 2004. gadā, kļūstot par Prāgas 6. rajona senatoru. Savukārt viņa aktivitāte čehu politiskajā diskursā pamanāma kopš 2007. gada, kad politiķis kļuvis par ārlietu ministru, bet kulmināciju tā sasniedz 2013. gadā, kad K. Švarcenbergs piedalās priekšvēlēšanu cīņā par prezidenta amatu.

K. Švarcenbergs reti izmanto pašidentifikācijas paņēmieni saistībā ar dienesta stāvokli, parasti sēdēs viņu piesaka tās vadītājs, atklātajās vēstulēs vai intervijās to dara žurnālisti. Tomēr politiķis mēdz sevi identificēt atbilstoši īpašībām un biogrāfijas faktiem. Piem., elektorālajās runās sastopama nominācija „labākais kandidāts valsts prezidenta amatam, tipisks čehs, cilvēks ar lielu pieredzi un pazīšanos politikā, havelists, Vāclava Havela pēctecis, Vāclava Havela cilvēks”. Partijas TOP 09 priekšsēdētāja amatā K. Švarcenbergs definē sevi kā partijas līderi un priekšsēdētāju, kas beidz karjeru šajā amatā.

Čehu politiķis nosauc savu laiku par krīzes laiku. Tas ir ekonomiskās un politiskās krīzes laika posms. Čehijā notiek daudzi korupcijas skandāli, prezidenta, premjerministra, valdības, deputātu, partiju u. c. darbība nav saskaņota. Viss minētais noved pie sabiedrības sašķelšanās un tai sekojoša negatīva valsts iedzīvotāju vērtējuma visas Eiropas acīs. Tiek uzskatīts, ka zelta laikmets (no 1990. līdz 2005. gadam) Čehijai ir beidzies un tagad ir nepieciešami pasākumi, lai mainītu valsts tēlu un valsts vadības sistēmu, nepieciešami jauni paņēmieni, instrumenti, politiķi.

Ar kontekstu, uz kura fona tiek vērtēta Čehijas Republika un čehi, vispirms tiek saprasta Eiropa. Karels Švarcenbergs uzskata, ka Čehija vienmēr ir bijusi daļa no Eiropas un tas ir jāatceras vispirms. Viņš uzsver, ka katra paaudze pārdzīvo krīzes gadus un noteiktus pārbaudījumus (velk paralēles starp 1938., 1968. un 2015. gadu). Pašlaik ir jaunu izaicinājumu un jaunu pārbaudījumu laiks.

Intertekstualitātes⁶ un intersubjektivitātes⁷ parametrā jāakcentē daudzkārtēja atsaukšanās uz V. Havela, T. G. Masarika un citu čehu un pasaules politiķu teikto, parunas par patriotismu, zagšanu un meliem. Bieža autointertekstualitāte – politiķis citē pats sevi: *Jsem Čech jako poleno* (Esmu čehs kā celms), *Ve volebním boji neusinám* (Priekšvēlēšanu cīņā es neguļu).

Īpašu vietu Karela Švarcenberga publiskajās runās ieņem ideālā līdera tēls (tas neparādās I. Godmaņa runās) – visbiežāk viņš piemin Tomāša Garika Masarika

⁶ Termins *intertekstualitāte* rakstā tiek lietots šajā izpratnē: nācijas kultūrai svarīgu, ar teksta saturu kopumā tieši nesaistītu tekstu pieminēšana.

⁷ Termins *intersubjektivitāte* rakstā tiek lietots šajā izpratnē: nācijas kultūrai svarīgu, ar teksta saturu kopumā tieši nesaistītu subjektu pieminēšana.

vārdu (*mimořádný člověk* – nepārspējams vīrs) un Vāclavu Havelu – pirmo „pēcnovembra prezidentu” –, ko var uzskatīt par K. Švarcenberga apziņā esošo ideālo valdnieku. Sevis nosaukšanai viņš pat izmanto onīmu *havlovec* – havelists. Kā prezidenta amata kandidāts K. Švarcenbergs apsola atjaunot valsts ceļu uz Eiropu, kas atšķiras no eiroskeptiķa Vāclava Kļausa ceļa. K. Švarcenberga runās Vāclavs Havelis tiek pieminēts kā skolotājs un līdzgaitnieks, bet Vāclavs Kļaus savukārt tiek minēts oponenta lomā, pret kuru turklāt K. Švarcenbergs attiecas ar nelielu ironiju: *Když prší shůry, vezmi si deřtník a nestěžuj si* (Ja līst – ņem lietussargu un nežēlojies), *Mě baví. Některými svými vystoupeními, komentáři a tak dále. Alespoň není nuda* (Man patīk. Dažas viņa runas, komentāri un tamlīdzīgi. Vismaz nav garlaicīgi).

Valdis Dombrovskis pozicionē sevi kā krīzes menedžeri, kā premjerministru, kas strādā ekonomikas kolapsa gados un palīdz izvest valsti no krīzes. Savam valdīšanas laikam viņš pretstata, kā viņš pats izsakās, „tā saucamos treknos gadus”, fenomenu, kas Latvijā bija izveidojies no 2006. līdz 2008. gadam, nominācijas autors bija tai laikā esošais premjerministrs Aigars Kalvītis. Tas bija Latvijas ekonomikas spēcīgas izaugsmes laiks un ar to saistītā kredītu un pārmērīgu tēriņu eiforija kā valdības, tā arī vienkārša iedzīvotāja līmenī.

V. Dombrovskis runām kopš pašas pirmās dienas raksturīgs īsums, skaidrība, strukturētība, kā arī noteikts vēstījuma askētisms. Viņš labi saprot, ka stājas amatā „krīzes pārvaldnieka” lomā un viņa ekonomista prasmes un starptautiskā pieredze ir tas, kas vispirms valstij vajadzīgs. Viņš pozicionē sevi kā politiķi, kas uzņemas valdības galvas amatu grūtā, nopietnā un nepateicīgā laikā, un pats premjerministra darbs ir smags, nesavtīgs darbs sabiedrības labā. Vārdi *valsts, Latvija, Eiropa* ir analizētajās runās visbiežāk lietotie atslēgvārdi.

Pats sevi V. Dombrovskis visbiežāk pozicionē kā ministru prezidentu, kā arī valdības priekšsēdētāju, triju valdību vadītāju. Auditorija, pie kuras visbiežāk vērsās V. Dombrovskis, – vai nu Saeima, vai Latvijas iedzīvotāji. Pirmajā gadījumā politiķis parasti izvēlas tādas nominācijas kā *cieņījamas deputātes un cieņījamie deputāti, Saeimas priekšsēdētajas kundze, dāmas un kungi, kolēģi, ministri*. Otrajā gadījumā valdības vadītājs vērsās pie Latvijas tautas, Latvijas iedzīvotājiem, kā arī pie tiem, kas dzīvo ārpus Latvijas, bet domā par to.

Iepriekšējo valdību un esošās valdības (V. Dombrovskis vadībā) darba salīdzinājums ir viens no galvenajiem aspektiem, kas saistīts ar precedentumu premjerministra runās. Piem., viņš atceras „lietussargu revolūciju” saistībā ar politiskās atbildības aktuālo problēmu esošajā grūtajā situācijā. V. Dombrovskis runā par to, ka pie varas atradās tādi politiķi, kuriem valsts bija tikai līdzeklis, bet ne mērķis. Šeit atkal parādās varas kā mērķa un varas kā valstiskuma iemiesojuma koncepts, kā arī valsts, kas vienmēr V. Dombrovskim ir pirmajā vietā, koncepts. Viņš uzskata, ka viņa vadītā valdība ir jaunas politiskās kultūras laikmets. Viņš norāda uz kļūdām, ko pieļāvuši iepriekšējie politiķi, bet uzskata, ka premjerministra darbs ir grūts, taču nav bezcerīgs.

Citi precedenti notikumi, kas pieminēti analizētajos tekstos, vienmēr ir saistīti ar latviešu nācijas izrādīto varonību – tā ir cīņa par nācijas neatkarību 1918. gadā, tie ir 20. gs. 90. gadu atmodas notikumi, Tautas fronte un barikādes. Jaungada

uzrunās sastopami arī pazīstamu cilvēku vārdi – Alvis Hermanis, Elīna Garanča, Latvijas sportisti, politiķi un rakstnieki.

V. Dombrovskis atšķiras arī ar to, ka gandrīz katru savu runu noslēdz ar rindiņu no Latvijas himnas – „Dievs, svētī Latviju!”

Bohuslavs Sobotka Čehijas valdības premjerministra posteni ieņēma no 2014. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim. Šajā amatā B. Sobotka nomainīja Jirži Rusnoku, kurš bija t. s. „formālās valdības” priekšgalā, kas vadīja valsti kopš 2013. gada jūnija līdz 2014. gada janvārim; šī valdība nomainīja demisionējušo, ar skandalozo „Nadjevas lietu” saistīto Petra Nečasa valdību. Jirži Rusnoka valdība nesaņēma vairākuma atbalstu, un premjerministrs nodeva tās likteni valsts prezidenta Miloša Zemana rokās. Prezidents nolēma, ka Jirži Rusnoka kabinets vadīs valsti tik ilgi, kamēr to nenomainīs jauna ievēlēta valdība.

Bohuslavam Sobotkam raksturīgs strikts „es” uzrunu norobežojums no „mēs” uzrunām. Premjerministrs runā pirmajā personā tajos gadījumos, kad apsveic valsts iedzīvotājus kādos svētkos (Ziemassvētki, Neatkarības diena, Kārļa IV piemiņas diena utt.) vai tajos gadījumos, kad viņš uzstājas forumos vai konferencēs. Ja uzstāšanās notiek parlamentā vai skar tiešo valdības darbu, tad runā vienmēr tiek izmantota daudzskaitļa otrās personas forma. Pats sevi B. Sobotka pozicionē reti, parasti runā par sevi kā valdības vadītāju, bet dara to ne visās runās. Savās runās saskaņā ar etiķeti viņš parasti nosauc visas svarīgās personas, kuras piedalās kārtējā sēdē/pasākumā: *prezidenta kungs, priekšsēdētāja kungs (dažādu uzņēmumu), dāmas un kungi, cienījamās deputātes un godātie deputāti*; Ziemassvētku apsveikumos – *valsts iedzīvotāji vai valsts pilsoņi*.

Lielākajā daļā gadījumu B. Sobotkas runu pamatkonteksts ir eiropisks. Politiķis nespēj iedomāties Čehijas pastāvēšanu ārpus Eiropas politikas, visādā veidā cenšas uzsvērt tās priekšrocības, kas valstij ir, atrodoties Eiropas Savienības sastāvā. Premjerministrs runā par Čehijas dalību Eiropas politiskās dzīves kontekstā jau kopš Kārļa IV valdīšanas laika, kas veicināja Čehijas atpazīstamību. Tas ir vienīgais ideālā valdnieka tēls, kurš izmantots analizētajās B. Sobotkas runās un sastopams tikai tekstā, kas veltīts imperatora 700. dzimšanas dienai.

Otrs iecienīts konteksts – iepriekšējo valdību reformu kļūdas (var tikt nosauktas atsevišķi atbilstoši premjerministru uzvārdiem vai arī vienkārši kā kopums), politiskā nestabilitāte valstī, nepieciešamība ieviest pārmaiņas valsts sociālajā un ekonomiskajā politikā un turklāt izteikti pozitīvs paša vadītās valdības darba vērtējums, visu tās sasniegumu uzskaitījums, lai gan 2015. gada maijā bija iespējama B. Sobotkas valdības atļaišana saistībā ar apvainojumiem par atsevišķu uzņēmēju interešu atbalstīšanu.

No visiem intertekstualitātes paņēmieniem B. Sobotkam raksturīga intereventualitāte⁸ un intersubjektivitāte. Viņš kā jau visi čehu politiķi galvenokārt apelē pie laika posma no 20. gs. otrās puses līdz Čehijas (Čehoslovākijas) neatkarības atjaunošanai 1989. gadā. Par svarīgākajiem notikumiem uzskata 1938. gada Minhēnes vienošanos, kas noteica Eiropas likteni pirms Otrā pasaules kara, un ar šo vienošanos saistītos politiķus – Josifu Staļinu (*Josif Stalin*), Vinstonu Čērčilu

⁸ Termins *intereventualitāte* rakstā tiek lietots šādā izpratnē: nācijas kultūrai svarīgu, ar teksta saturu kopumā tieši nesaistītu notikumu pieminēšana.

(*Winston Churchill*), Franklinu Rūzveltu (*Franklin D. Roosevelt*). Tiek pieminēti arī komunistiskās okupācijas gadi, totalitārā režīma pieredze, demokrātijas neesamība daudzu gadu desmitu garumā. Minētie notikumi veido labu fonu pozitīvai Čehijas dalības Eiropas Savienībā uztverei. Tagad Čehijas Republikas pārstāvji sēž pie viena galda ar citiem Eiropas Parlamenta dalībniekiem un viņu likteni nedrīkst izņemt bez viņu pašu piekrišanas (kā tas bija Minhenes vienošanās gadījumā). Turklāt kādas valsts izstāšanās no Eiropas Savienības vai dalība tajā var ietekmēt visu Eiropas Savienības nākotni politiskajā, ekonomiskajā un ģeopolitiskajā aspektā (no runas par *Brexit* – Apvienotās Karalistes izstāšanās no Eiropas Savienības).

Secinājumi

Veiktā analīze apliecina, ka Miroslava Ņemcova, Ivars Godmanis un daļēji arī Karels Švarcenbergs sekmīgi mijiedarbojas ar auditoriju un adresāta faktoru uzskata par vienu no nozīmīgākajiem, kas jāņem vērā runas sagatavošanas laikā. Šie politiķi vienmēr pozicionē sevi, skaidro, kādā statusā viņi uzstājas vienā vai otrā situācijā, cenšas pēc iespējas konkrētāk aprakstīt savas uzstāšanās vietu un laiku. Valdis Dombrovskis un Bohuslavs Sobotka vienmēr tieši izklāsta runas saturu un netērē laiku pašidentifikācijai vai savas auditorijas noteikšanai; no vienas puses, tas ļauj viņus uzskatīt par pārāk lietišķiem un mērķtiecīgiem līderiem, tomēr, no otras puses, to var dēvēt arī par nevērību pret auditoriju. Laika gaitā V. Dombrovskis maina taktiku un sāk konkretizēt savu auditoriju. No šāda aspekta raugoties, visvājākā oratore ir L. Straujuma, kura gandrīz nekad sevi nedefinē kā runu adresanti.

Precedentās informācijas izmantošanas ziņā Latvijas politiķus atšķir tas, ka gandrīz nekad netiek izmantots ideālā politiķa tēls, koncentrēšanās uz „šeit un tagad”, savukārt čehu politiķi, gluži otrādi, ļoti labprāt piemin Kārli IV, T. G. Masariku, kā arī no visai nesenas pagātnes – Vāclavu Havelu. Savukārt notikumi, uz kuriem runās atsaucas Latvijas un Čehijas politiķi, ir gandrīz vienādi – abu valstu neatkarības izveidošanās 20. gs. sākumā, notikumi pirms un pēc Otrā pasaules kara, neatkarības zaudēšana, komunistiskās okupācijas laiks un, visbeidzot, valsts neatkarības atjaunošana Čehijā 1989. gadā un Latvijā 1991. gadā.

No visām analizētajām runām visvairāk citātu ir Miroslavas Ņemcovas tekstā. Tas palīdz viņai veidot plašāku runas kultūrkontekstu, izmantot nepieciešamos citātus sava viedokļa argumentācijai, kā arī radīt pamatu divu dažādu valsts attīstības posmu salīdzinājumam.

Īpašu vietu politiskajās runās ieņem nostalgijas retorika. Politiķi salīdzina esošo stāvokli ar pagātni, lai gan ar dažādiem vērtējuma vektoriem. Latvijas politiķi, īpaši Ivars Godmanis, vērtē Latvijas valsts pagātni negatīvi, uzskata, ka sliktāk, kā ir bijis, vairs nevar būt. Čehijas politiķi, gluži otrādi, uzskata Čehijas valstiskuma veidošanos T. G. Masarika laikā par savas valsts zelta laikmetu. Daži politiķi (piem., K. Švarcenbergs) par zelta laikmetu dēvē arī to laiku, kad valsti vadījis Vāclavs Havelis.

Avoti

Laimdotas Straujumas runu stenogrammas

1. 20.01.2014. – Ministru prezidenta amata kandidātes Laimdotas Straujumas runa (<http://www.saeima.lv/en/transcripts/view/220>)
2. 15.11.2014. – Ministru prezidenta amata kandidātes Laimdotas Straujumas runa (<http://saeima.lv/lv/transcripts/view/266%3E>)
3. 11.12.2014. – Ministru prezidentes Laimdotas Straujumas runa par valsts budžetu 2015. gadam (<http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/276>)
4. 31.12.2014. – Ministru prezidentes Laimdotas Straujumas apsveikums Jaunajā 2015. gadā (<http://www.lvportals.lv/print.php?id=267672>)
5. 08.01.2015. – Ministru prezidentes Laimdotas Straujumas uzruna Latvijas prezidentūras ES Padomē atklāšanā (<http://www.diena.lv/latvija/viedokli/premjeres-laimdotas-straujumas-uzruna-latvijas-prezidenturas-es-padome-atklasana-14083196>)
6. 26.06.2015. – Ministru prezidentes Laimdotas Straujumas uzruna Eiropadomes noslēguma preses konferencē (<http://www.lvportals.lv/print.php?id=272337>)
7. 30.11.2015. – Ministru prezidentes Laimdotas Straujumas uzruna Saeimā pirms 2016. gada Valsts budžeta 2. lasījuma (<http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/333>)
8. 07.12.2015. – Ministru prezidentes Laimdotas Straujumas demisijas paziņojuma runa (<http://www.protesti.lv/laimdotas-straujumas-demisijas-pazinojuma-run/>)
9. 31.12.2015. – Ministru prezidentes Laimdotas Straujumas apsveikums Jaunajā 2016. gadā (http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/590208-ministru_prezidentes_uzruna_jaunaja_gada)

Miroslavas Ņemcovas runu stenogrammas

1. 30.06.2010. – Miroslavas Ņemcovas runa pēc ievēlēšanas Čehijas Republikas parlamenta Deputātu palātas priekšsēdētājas amatā (<http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/001schuz/s001013.htm>)
2. 23.11.2010. – Partijas ODS priekšsēdētāja pirmās vietnieces Miroslavas Ņemcovas runa KDU-ČSL kongresā (<http://nemcova.cz/projev/miroslava-nemcova-projev-1-mistopredsedkyne-ods-na-sjezdu-kdu-csl>)
3. 08.03.2011. – Deputātu palātas priekšsēdētājas Miroslavas Ņemcovas runa par godu Tomaša Garika Masarika 161. dzimšanas dienai (<http://www.psp.cz/en/sqw/cms.sqw?z=1063>)
4. 30.10.2012. – Deputātu palātas priekšsēdētājas Miroslavas Ņemcovas runa par godu Čehijas Republikas 94 gadu jubilejas svinībām (<https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=401&o=6&z=4603>)
5. 09.05.2013. – Deputātu palātas priekšsēdētājas Miroslavas Ņemcovas runa par godu Prāgas sacelšanās 68. gadadienai un Otrā pasaules kara beigām (<http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=401&o=6&z=5420>)
6. 20.08.2013. – Deputātu palātas priekšsēdētājas Miroslavas Ņemcovas runa sakarā ar Deputātu palātas atlaišanu (<https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=401&o=6&z=5823>)
7. 01.10.2013. – Miroslavas Ņemcovas runa par godu vēlēšanu kampaņas uz premjerministra posteni sākumam Prāgā (<http://nemcova.cz/projev/projev-m-nemcove-pri-zahajeni-volebni-kampane-v-praze>)

- 18.01.2014. – Miroslavas Ņemcovas runa partijas ODS priekšsēdētāja amata nominācijai ODS 24. kongresā (<http://nemcova.cz/projevy/projev-miroslavy-nemcove-na-predsedkyni-ods>)

Ivara Godmaņa runu stenogrammas

- 20.12.2007. – Ministru prezidenta amata kandidāta Ivara Godmaņa runa (<http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/071220a/st071220a.htm>)
- 31.12.2007. – Ministru prezidenta Ivara Godmaņa Jaungada uzruna (<http://www.delfi.lv/news/comment/comment/ministru-prezidenta-ivara-godmana-uzruna-latvijas-televizija-2007gada-31decembri.d?id=19910980#ixzz3i8HizeJ5>)
- 11.06.2008. – Ministru prezidenta Ivara Godmaņa runa Saeimas sēdē „Par uzdevumiem Ministru kabinetam sasistībā ar ekonomiskās krīzes pārvarēšanu” (<http://saeima.lv/webroot/steno/Saeima9/080611/st080611.htm>)
- 30.10.2008. – Ministru prezidenta Ivara Godmaņa ziņojums „Par valsts budžetu 2009. gadam” (<http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/081030/st081030.htm>)
- 04.12.2008. – Ministru prezidenta Ivara Godmaņa ziņojums „Par finanšu situāciju Latvijā” (Parex problēma) (<http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/081204a/st081204a.htm>)
- 31.12.2008. – Ministru prezidenta Ivara Godmaņa Jaungada uzruna (<http://apollo.tvnet.lv/zinas/premjera-ivara-godmana-uzruna-tautai-jaunaja-gada/397512>)
- 04.02.2009. – Ministru prezidenta Ivara Godmaņa runa Saeimas sēdē, apspriežot lēmuma projektu „Par neuzticības izteikšanu ministru prezidentam” (<http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/090204/st090204.htm>)

Karela Švarcenberga runu stenogrammas

- 28.11.2009. – Karela Švarcenberga runa partijas TOP 09 sanāksmē (http://zpravy.idnes.cz/dokument-projev-karla-schwarzenberga-na-snemu-top-09-fy0-domaci.aspx?c=A091128_130434_domaci_klu)
- 16.11.2012. – Ministra Karela Švarcenberga atbilde uz jautājumu „Kāpēc tam jābūt man” (http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministru/clanky_a_projevy_ministra_schwarzenberga_5/x2012_11_09_proc_mam_byt.htm)
- 28.01.2013. – Ministra Karela Švarcenberga runa ČR parlamenta Deputātu palātas 50. tikšanās reizē (17.01.2013.) (http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_schwarzenberga_6/x2013_01_17_projev_ministra_karla_schwarzenberga.htm)
- 11.02.2013. – Ministra Karela Švarcenberga atklātā vēstule interneta portālā volimkarla.cz (24.01.2013) (<http://www.volimkarla.cz/jiz-za-par-hodin-rozhodneme-otevreny-dopis-karla-schwarzenberga/>)
- 02.05.2013. – Ministra Karela Švarcenberga runa konferencē „Eiropas Savienības nākotnes politiskais redzējums” (25.04.2013.) (http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_schwarzenberga_6/x2013_04_25_projev_ministra_schwarzenberga_na_konferenci_politicke_vize_budoucnosti.htm)
- 05.01.2014. – Partijas TOP 09 priekšsēdētāja Karela Švarcenberga Ziemassvētku uzruna (<http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Schwarzenberg-Reseni-nasi-budoucnosti-je-v-probuzeni-rozumu-a-moralni-obrode-298885>)

7. 28.11.2015. – Partijas TOP 09 priekšsēdētāja Karela Švarcenberga runa partijas sapulcē, atstājot amatu (<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/dokument-projev-konciciho-predsedy-top-09-karla-schwarzenberga/1286735>)
8. 04.07.2012. – Es esmu havelists, un tas ir nāves grēks (http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_schwarzenberga_5/x2012_06_28_jsem_havlovec_coz_je_smrtelny_hrich.htm)
9. 03.12.2012. – Hradu es pievarēšu. Pēc tam būs mierīgāk (http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_schwarzenberga_5/x2012_11_27_hrad_zvladnu_tam_to_bude_klidnejsi.htm)

Valda Dombrovska runu stenogrammas

1. 12.03.2009. – Ministru prezidenta amata kandidāta Valda Dombrovska runa (<http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/090312a/st090312a.htm>)
2. 20.11.2009. – Ministru prezidenta Valda Dombrovska uzruna Latvijas valsts svētku priekšvakarā (<https://www.vestnesis.lv/ta/id/200841>)
3. 31.12.2009. – Ministru prezidenta Valda Dombrovska Jaungada uzruna (<https://www.vestnesis.lv/ta/id/203198>)
4. 03.11.2010. – Ministru prezidenta amata kandidāta Valda Dombrovska runa (<http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/18>)
5. 09.12.2010. – Ministru prezidenta Valda Dombrovska runa par valsts budžetu 2011. gadam (<http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/32>)
6. 31.12.2010. – Ministru prezidenta Valda Dombrovska Jaungada uzruna (<http://vienotiba.lv/jaunumi/zinas/ministru-prezidenta-valda-dombrovska-jaungada-uzruna/>)
7. 17.11.2011. – Ministru prezidenta Valda Dombrovska apsveikums 18. novembrī – Latvijas neatkarības proklamēšanas 93. gadadienā (<http://www.lvportals.lv/visi/preses-relizes?id=239717>)
8. 31.12.2011. – Ministru prezidenta Valda Dombrovska Jaungada uzruna (<http://www.delfi.lv/news/comment/comment/ministru-prezidenta-valda-dombrovska-jauna-gada-uzruna.d?id=42021906>)
9. 18.11.2012. – Ministru prezidenta Valda Dombrovska apsveikums 18. novembrī – Latvijas neatkarības proklamēšanas 94. gadadienā (<http://www.lvportals.lv/print.php?id=252275>)
10. 31.12.2012. – Ministru prezidenta Valda Dombrovska Jaungada uzruna (<http://www.ntz.lv/dazadi/ministru-prezidenta-valda-dombrovska-uzruna-vecgada-vakara-sagaidot-jauno-2013-gadu/>)
11. 17.10.2013. – Ministru prezidenta Valda Dombrovska runa par valsts budžetu 2014. gadam (<http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/196>)
12. 27.11.2013. – Ministru prezidenta Valda Dombrovska paziņojums par atkāpšanos no Ministru prezidenta amata (<https://www.youtube.com/watch?v=icJRnf3h3VQ>)
13. 31.12.2013. – Ministru prezidenta Valda Dombrovska Jaungada uzruna (http://lat.mixnews.lv/lv/politika/22232_valda-dombrovska-jaungada-uzruna-latvijas-iedzivotajiem)

Bohuslava Sobotkas runu stenogrammas

1. 11.04.2014. – Čehijas premjerministra Bohuslava Sobotkas runa konferencē „Čehija Eiropas acīm, Eiropa Čehijas acīm” (<http://www.vlada.cz/cz/media->

- centrum/aktualne/projev-ceskeho-premiera-bohuslava-sobotky-na-konferenci-cesko-ocima-evropy--evropa-ocima-ceska-118249/)
2. 30.04.2014. – Premjerministra Bohuslava Sobotkas runa uzņēmēju forumā, kas vēlīts Čehijas iestāšanās ES 10. gadadienai (<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/projev-premiera-bohuslava-sobotky-na-podnikatelskem-foru-k-10-letum-cr-v-eu-118244/>)
 3. 13.05.2014. – Premjerministra Bohuslava Sobotkas runa Nacionālās komiteja svinīgajā pasākumā saistībā ar Kārļa IV 700. dzimšanas dienas svinībām (<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-naslavnostnim-pripravnem-setkani-narodni-komise-k-oslavam-700--vyrocinarozeni-karla-iv--118725/>)
 4. 25.09.2014. – Premjerministra Bohuslava Sobotkas runa par 2015. gada valsts budžetu (<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/bohuslav-sobotka-rozpocet-ktery-nase-zeme-potrebuje-122876/>)
 5. 31.12.2015. – Premjerministra Bohuslava Sobotkas apsveikums Jaunajā gadā (<http://www.bohuslavsobotka.cz/cs/premier-sobotka-preji-vsem-obcanum-uspesny-a-stastny-rok-2015/>)
 6. 26.05.2015. – Premjerministra Bohuslava Sobotkas runa Čehijas Republikas Parlamenta Deputātu palātas sēdē par balsojumu par neuzticības izteikšanu valdībai (<http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/028schuz/s028006.htm>)
 7. 21.10.2015. – Premjerministra Bohuslava Sobotkas runa par 2016. gada valsts budžeta projektu (<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-v-poslanecke-snemovne-k-navrhu-statniho-rozpoctu-narok-2016-136224/>)
 8. 30.12.2015. – Premjerministra Bohuslava Sobotkas ziņojums par panākumiem 15 parametros 2015. gadā (<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/15-dulezitych-veci--ktere-se-vlade-v-koncim-roce-2015-povedlo-zmenit-138499/>)
 9. 30.06.2016. – Premjerministra Bohuslava Sobotkas runa par Brexit un Čehijas Republikas nākotni Eiropas Savienībā (<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-v-poslanecke-snemovne-30--cervna-2016-k-brexitu-a-nasi-budoucnosti-v-eu-146527/>)

Literatūra

1. Bakhtin, Mikhail. 1981. *The dialogical imagination*. Austin: University of Texas Press.
2. Boym, Svetlana. 2001. *The future of nostalgia*. New York: Basic books.
3. Dijk, Teun A. van. 1977. *Text and context. Explorations in the semantics and pragmatics of discourse*. London: Longman Linguistics Library.
4. Dijk, Teun A. van. 1980. Relevance assignment in discourse comprehension. *Macrostructures*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 249–252.
5. Lassan, Eleonora. 2010. O nekotoryh javljenijah v sovremennoj rossijskoj ritorike publichnoj komunikacii (ritorika nostalgii kak rezul'tat dialoga s proshlym). *Respectus Philologicus*. 18 (23). Vilnius: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas.
6. McCombs, Maxwell E., Shaw Donald L. 1972. The agenda-setting function of mass media. *Public opinion quarterly*. 36. Oxford: Oxford University Press, 176–187.

Summary

The paper is devoted to the issues related to the analysis of political discourse in terms of identifying the pragmatic context in the texts of the transcripts of the speeches of famous Latvian (Laimdota Straujuma, Ivars Godmanis, Valdis Dombrovskis) and Czech (Miroslava Němcová, Karel Schwarzenberg, Bohuslav Sobotka) politicians. As the most significant factors of the pragmatic context the addressee factor, the place factor, the time factor, the event factor and the factor of the phenomenon are identified. To influence its addressee and achieve the goal of the speech, the politicians use various appeals to names, events, phenomena that are significant for the nation's consciousness, and which allow to efficiently influence the audience. Politician's methods include the actualization of information, the selection of advantageous facts (also known as agenda setting/agenda cutting), the nomination of the addressee, orientation in time and space, appeal to precedent names, events, phenomena. In the course of the analysis of the transcripts, the most frequent and characteristic factors of pragmatic context and stylistic devices of each of the selected politicians were revealed.